

УДК 929Кримс.(477):81'35=161.2

О. Д. Василюк,
кандидат історичних наук
Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського
НАН України

АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

Здійснено спробу дослідження творчого спадку А.Ю. Кримського (1871–1942) з огляду на його мовознавчі зацікавлення, зокрема висвітлено витоки його формування як мовознавця взагалі і як дослідника української мови зокрема. На основі аналізу листування А. Ю. Кримського визначено вплив П. Г. Житецького на його становлення як дослідника українського правопису. Представлено документальні свідчення про участь А. Ю. Кримського в лінгвістичній дискусії стосовно змін у галицькому правописі. Охарактеризована науково-організаторська діяльність А.Ю. Кримського в галузі мовознавства, зокрема в Українській академії наук, її фахових комісіях та мовознавчих установах, на тлі українізації, що проводилася радянськими державними органами в 20-х роках ХХ ст.

Ключові слова: А. Ю. Кримський, український правопис, мовознавство.

З іменем академіка Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942) пов'язано становлення української науки взагалі й українського мовознавства зокрема. Українське мовознавство було однією з тих ділянок науки, де ще в ранній молодості проявився його талант. Визначилося це в дослідженні ним становлення, розвитку, правописного нормування тощо української мови.

Багато з того, що вплинуло на формування Кримського як людини та вченого, знаходимо в його листах до Павла Житецького (1837–1911) – вчителя словесності в колегії Павла Галагана, де Агатангел Юхимович здобував середню освіту (1885–1889). П. Житецький мав на нього визначальний вплив у царині осягнення основ філології, зокрема української. Навіть після вступу до московського Лазаревського інституту східних мов (1889) він не полишає свого зацікавлення рідною мовою. А пізніше, там само в Москві, вже як студент університету вивчає українську мову фахово – за прикладом «любого» вчителя, як зізнається в одному з листів (24 листопада 1894 р.) до нього [7, с. 159–160].

Під час свого навчання в Москві Кримський багато друкується в галицьких журналах, бо тільки так мав можливість робити це українською мовою. В цей час починається і його листування з видатними українськи-

ми діячами – Іваном Франком, Борисом Грінченком, Василем Левицьким. Тему правил правопису української мови він порушує постійно.

Так, уже в першому листі з Москви (1/13 жовтня 1890 р.) до редактора «Зорі» В. Левицького Кримський наголошує, перечитавши «тричі» тогорічне 18-те число цього журналу (нагадаємо, за редакцією В. Левицького першим вийшов № 17): «Не то зміст, але навіть правопись яка гарна стала: навіть вимову – і то вдержано. Галицькі писання надруковано галицьким правописом, українські – українським, – що може бути справедливішим і пожаданнішим од цього!» [3, с. 34].

У тому ж листі, дякуючи В. Левицькому за одержаний 1-й аркуш підготовленого ним збірника-календаря (часопису «Зеркало» чи товариства «Просвіта»), також промовляє слова подяки його упорядникові-редактору: «Знову і тутечки видно Вашу одміну од других галичан: Ви етимологічну правопись зводите до того, що вона правдиво оддає усі звуки живої бесіди. Наприклад, я стрічаю тут «який», «якийсь», «гетманську» тощо – замість «якій», «гетманску» і т. ин. (шкода тільки, чому ніхто в Галичині не пише вірно таких складів, як «бью», «пью», «бье» і т. ин., а пише «пю», «бю», «бе», котрі мають вимовлятися зовсім інакше» [3, с. 36].

До Кримського, напевно, дійшла поголоска, що в Галичині передбачаються зміни в правописі. Тут, мабуть, доцільно запропонувати коротку довідку, складену за працями Кримського. Отже, в тамтешніх друкованих виданнях панувало в XVIII ст. українсько-польсько-церковнослов'янське «язичіє». З випущеної в світ М. Шашкевичем і його товаришами «Русалки Дністрової» (Будапешт, 1837) започаткувалася спроба дати друкованим виданням живу мову простого галицького люду, що ніяк не сприймали «тверді» русини – консерватори, які дотримувались етимологічного правопису Максимовича. «М'якші» русини, які називали себе народо-вцями, ратували за правопис Куліша, тобто фонетичний. Ще були спроби нав'язати галичанам латину (на польський зразок), «драгоманівку». Внаслідок гострих суперечок «Зоря» почала друкуватися (1880) етимологічним правописом. Згодом з'явився (1885–1886) правопис Є. Желехівського. Як доводить Кримський, це «була кулішівка», котру «він трохи переробив на свій лад, учинивши в кулішівці певну реформу». Поступово желехівка здобувала свої права на життя (1893).

З приводу очікуваних змін у галицькому правописі Кримський ділиться своїми міркуваннями в новому листі (21 березня/2 квітня 1891 р.) до редактора «Зорі» В. Левицького. Зокрема пише: «Зрештою, коли вони заключатимуться тільки в заміні *тілки*, *робе*, *просю* формами *тільки*, *робить*, *прошу* – то це ще дурниця. (Але я певний, що й у Галичині говорять *просю*, бо маю знайомих з-попід самісінького кордону, де говорять цілком по-галицьки). Не біда навіть, якщо намість *Кохання* ми побачимо *коханнь*

(але ж життя не слід би замінити) і т. ін. Але чи не змогли б Ви одборонити *цей*? Що *цей* є на Буковині, я бачу з Федьковича; що *цей* є в Галичині, видно іноді з «Народу». Вся Україна, опроче шматочка Лівобережної (та навіть у Полтавщині частіш є *цей*) теж такечки говорить. Ну, і чому б його не видержати в письмі?!» [3, с. 45].

А в листі (6/18 квітня 1891 р.) до Франка, який супроводжував перекладені на українську мову три вірші Гафіза, – свідомо вибрано «не любовні пісні» поета, не його «заклики до бенкетування», а з тієї тематики, де він стоїть «на загальнолюдським ґрунті й не раз висловлює дуже глибокі гадки» – Кримський просить: якщо «схочете надрукувати» в журналі «Народ», то «чи не можна б задержати українську вимову?». За спостереженнями автора листа і на його тверде переконання, «терпимість супроти мови мусила би бути в Вашій часописі більша, ніж у других; тим часом так воно не єсть: писання українців (за виїмкою Лесі Вкраїнки) всі хоч трохи та змінювано. Між тим Ви або Павлик самі ж часто писали його та – *ський*, друкуючи щось не в «Народі». Чи надрукуєте моє, чи ні, а ці слова прийміть до уваги. Зрештою, українці ще мусять бути вдоволені правописом «Народу» в порівнянні з другими часописями» [7, с. 112].

Загалом Кримський не був задоволеним практикою стосовно мови, що склалася у львівських періодичних виданнях. Висловлюється конкретно й відкрито: «Он у «Зорі» редактор був знайшовся терпимий, дак і дістав нагану зі Львова за те, що ввів провінціалізм, себто мову, якою говорить вся Україна, Буковина та, мабуть, і Галичина, за виїмкою Львова (я судю по збірниках пісень). Даруйте, що такечки багато розбалакався про таку річ, як правопис...» [7, с. 27–28].

Отже, коли у Львові зав'язалася дискусія з проблем української мови, Кримський, безсумнівно, не міг не взяти у ній участі, бо, звичайно, мав що сказати. А започаткувалася вона статтею В. Чайченка (один з псевдонімів Б. Грінченка) «Галицькі вірші», опублікованою в журналі «Правда» («Правда», 1891, вип. VIII).

Стаття наповнена серйозними претензіями до галицьких поетів, начебто у їхніх віршах багато полонізмів й русизмів. Її автору не забарився відповісти І. Франко в статті «Говоримо про вовка – скажімо за Вовка» («Зоря», 1891, ч. 18).

Він ніяк не погоджувався з Б. Грінченком і переконував опонента, що наведені ним слова як полонізми насправді здавна вживані в повсякденній мові українцями-галичанами. Заговорив Франко і про дуже важливу та надто болочу для українських письменників, розділених австрійсько-російським кордоном, проблему творення спільної літературної мови, котра має увібрати в себе лексичні надбання українців-наддніпрянців та

українців-галичан. Але, на відміну від деяких своїх краян, провідну роль в її становленні, розвої сміливо відводив говорам Наддніпрянщини.

Кримський у статті «Наша мовна скрута та спосіб зарадити лихо-ві» («Зоря», 1891) з цілковитою повагою відізвався про Б. Грінченка – як «першого між новітніми українськими» письменниками. Разом з тим відверто заявив, що він «через необачність зовсім невірною представив стан речей», зокрема, буцімто «всі українці» не читають віршів галицьких поетів. Агатангел Юхимович запевнив, що й сам постійно їх читає і знає не одну людину, що цікавиться поетичними набутками того краю. Насамперед – Франка, котрий «стоїть на ґрунті людності, поступу, болі, загального братерства». Й хоч є певні «одміни в мові», його поезії здаються «освіжаючим джерелом». Тому непоодинокими є факти, що й на Наддніпрянщині збірку «З вершин і низин» переписують повністю. Загалом Кримський дотримується думки, що мова «не може і не повинна одігнати читача». Залюбки ж читають англійці Шекспіра, перси – Фірдоусі («Шах-наме»), навіть з коментарями [6, с. 472].

Разом з тим не заперечує, що є галицькі поети, які не знають досконало ні української, ні навіть мови людей рідного краю, тому й «заправляють свої вірші полонізмами». Також застерігає, що, критикуючи іншомовні слова, необхідно бути надзвичайно обачним, «щоб часом не залічити до барбаризмів таке слово, яке є питомо українським». І називає низку лексем, які в статті «Галицькі вірші» значаться як полонізми, – *невістка, лягти, ту, тручати, клячати, нич (ніц)*. Доводи Кримського, що вони справді українські, більш аніж переконливі: окремі з них зафіксовано в народній словесності Волині, Поділля, Київщини, Херсонщини, в творах Панааса Мирного, Є. Гребінки, навіть у «Слові о полку Ігоревім» [6, с. 473].

Кримський зізнається, що, довгий час присвячуючи «студіюванню нашої мови», не міг залишити поза увагою й тієї мови, яка побутує на галицькому та буковинському теренах. І зі смутком збагнув, що чимало слів, поширених на тих землях, він сам не чув та в письменників не читав. Але яке було його здивування, коли «галицьке» чи «польське слово» пізніше випадало почути «в устах простого українця» і «згодом-перегодом мав можливість пересвідчитись, що багацько слів галицьких є найширші українські». Тому студент інституту східних мов закликав до «обережності!» при тлумаченні того чи того слова як для української мови ніби чужого. Й ще наголошував, що не має наміру боронити всіх галицьких поетів од докорів за полонізми, тим паче: вважає їх основною бідою, що більшість з них «власної галицької (народної) мови не знає гаразд» [6, с. 473].

У статті Кримський обстоював позицію, що осуджувати «галицькі полонізми» в царині лексики ще якось можливо, виходячи просто з прак-

тики, то в дискусії про буцімто запозичені граматичні форми, наголоси без знань, почерпнутих з філологічних досліджень – бодай Міклошича, Житецького, «Studien» д-ра Огоновського, – ніяк не випадає. Вони б допомогли пересвідчитися, що повиписувані в «Галицьких віршах» граматичні форми є «широ народні, широко руські, навіть стародавні». До слова, в одній зі сторінкових приміток Кримський завважив, що «багацько слів, котрі на перший погляд здаються позиченими» у наших західних сусідів, наявні в давньоукраїнських літописах, коли «польська мова не могла ще впливати на руську» [6, с. 474–475].

У своїх доводах про правомірність існування в українській мові критикованих автором «Правди» як ніби запозичених граматичних форм та наголосів Кримський покликається на твори українських письменників, збірники народних пісень, казок, на козацькі думи, зібрані в книжках Максимовича, Антоновича і Драгоманова. Приміром, вираз «мене болить» (замість в мене) нерідко зустрічаються в мові українців, навіть у пісні – «Заслаб чумак... Що його болить». Називає сусідні села на Київщині, Полтавщині, де особисто чув, як окремі слова вимовляються з різними наголосами. Ще один з висновків Кримського: «Тим-то, щоб критикувати мову, треба докладно пізнати її геть усю, мову всієї Русі-України, а вже тоді здаватися на «чуття мови». Інакше ж легко впасти в помилки; от і в Чайченка дещо є щира правда, дещо – непевне, а дещо – зовсім не до ладу». Й додав: нам можна радіти, що українська мова «така багатирка, така розлога». Водночас нагадав, що жоден народ у світі не опікувався стільки своєю мовою, скільки араби, але вони і приказку склали: «Зрозумілий барберизм краще, ніж незрозумілий пуризм», тобто не слід надто лякатися мовних запозичень [6, с. 476].

А взагалі Кримський мав пересвідчення, що Грінченко «мову народну галицьку, народну буковинську, народну правобережну українську і т. ін. він признає», до того ж, не закликав писати лише мовою Лівобережної України. Тоді як «пуристи» в різних місцинах галасували, що тільки мова їхнього краю повинна стати основою спільної української літературної. А в львівських часописах, в т. ч. певний час у «Зорі», перекичували на галицький лад надіслані твори письменників з Наддніпрянщини. Така практика Кримським засуджується. Разом з тим він у статті радіє, що окремі галицькі літератори вже прийняли до вжитку чимало слів, які побутують лише на Подніпров'ї, а декотрі – як Франко прагнуть писати «прямо по-українськи!» Задоволений дуже й тим, що «Зоря» вже «другий рік» не вдається до оттого «спасеного напрямку» – мовного переінакшення тамтешніми «пуристами» творів письменників Лівобережжя. Одне слово, за Кримським, з «України йшло світло в Галичину». Виклав і свою мрію:

гуртом – наддніпрянцям і галичанам упорядкувати і видати російсько-український словник і тим зарадити лихові в мовних суперечках. Навіть досить детально розписав, сказати б, технологію обміркованого процесу, між іншим, з подібною пропозицією дещо раніше (13/25 жовтня того ж 1891 р.) удався з листом до І. Франка. Але задум не був задіяний...

Як же сприйняв означену статтю Кримського Грінченко, з котрим уже почалося листування? З листа Кримського до опонента (24 лютого 1892 р.) довідуємося, що автор статті в «Правді» закидав авторові статті в «Зорі», ніби той закликав усіх до «галицької мови», що було доказово заперечено. Кримський видав свою «таємницю»: думав, що через їхні дискусійні погляди на український мовний процес Грінченко не схоче підтримувати з ним справу (мається на увазі видання українських дешевих книжечок у Москві (чому бажав сприяти). Автор листа з досвіду знав, що «наші українці через дрібницю якусь ладні зачинати цілу Vendettu. Тим приємніш мені взнати, що Ви стоїте вище цього» [7, с. 45].

Що показала стаття 20-літнього А. Кримського «Наша мовна скрута та спосіб зарадити лихові»? По-перше, не задля хизування, аби виділитися своєю неординарністю, а цілком правдиво писав у листах: 27 липня 1893 р. до проф. Ом. Огоновського – «українство вросло в мене органічно», 24 червня 1892 р. до Б. Грінченка, – осмисливши передмову М. Драгоманова до повістей Ю. Федьковича – «я зрозумів, що я мусю бути українцем» і «жадібно ухопився за українство», 5 липня того ж року знову до Б. Грінченка – ще в юності збагнув, що «перша ознака національності є мова – я нею найперше і заклопотався». По-друге, студент-другокурсник, який у спеціалізованому закладі за межами України готувався стати орієнталістом, володів дуже багатими знаннями з української мови та літератури, фольклористики, показав себе справжнім ерудитом і був надто небайдужим до того, що діялося в царині україністики. Впродовж наступних років з'явилося чимало його мовознавчих статей, ґрунтовних розвідок, аналітичних доповідей, капітальних праць (монографій). Серед них – «Про научність фонетичної правописі» (1896), «Про нашу літературну мову» (1901), «Филология и погодинская гипотеза» (1898–1899) з розлогою передмовою, «Деякі непевні критерії для діалектологічної класифікації староруських рукописів» (1905), «Етнологічні й філологічні ложки догтю в бочках меду» (1906), «Древнекиевский говор» (1906), «Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася» (1922), «Нарис історії українського правопису до 1927 року» (1927–1929), 2-томна «Украинская грамматика» (1907–1908), разом з О. Шахматовим – «Нарис з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI–XVIII вв.» (1924) та ін. Але варто згадати, що першою з-поміж

них була «Наша язикова скрута та спосіб зарадити лихові», видрукувана в «Зорі» (1891). У галузі українського мовознавства А. Кримським здійснювалася також величезна науково-організаторська діяльність. Тому є повна підстава констатувати, що свого запевнення, даного в листі (22 вересня 1896 р.) улюбленому вчителю в Колегії Павла Галагана, видатному вченому-філологу П. Житецькому, він дотримався: «Коли я люблю Схід, то чи ж я тому винен? А що східна спеціальність не спинить мені роботу українську, дак цьому вірте» [7, с. 253].

У подальшому А. Ю. Кримський неодноразово доводив ці слова своєю працею. Він був одним з організаторів Української академії наук, займав посаду її неодмінного секретаря майже 10 років, ініціював створення багатьох дослідницьких установ, в тому числі мовознавчих. Одразу було засновано й перші постійні комісії. Спочатку їх було шість, але згодом їхня кількість постійно збільшувалася – до дев'яти, тринадцяти, сімнадцяти. Агатангел Юхимович спочатку був головою в двох з них – у Постійній Комісії для складання словника живої української мови та Правописно-термінологічній комісії.

До 1918 р. українська мова не вживалася в сфері науки, отже не розроблялася й наукова термінологія. Перед українськими науковцями постало завдання, яке в такому обсязі не поставало раніше ніде. З перших днів діяльності в Академії А. Ю. Кримський керує укладанням українського правопису. «Найголовніші правила українського правопису» (1921) за редакцією Кримського на певний час визначили стандарти орфографії. 1928 р. було затверджено новий правопис, який 1933 р. скасували як націоналістичний.

Наприкінці 1921 р. на основі Правописно-термінологічної комісії УАН, а також термінологічних комісій київського Українського наукового товариства, що в той період об'єднувалося з Академією, було створено перший в Історично-філологічному відділі інститут – Інститут української наукової мови (далі – ІУНМ). Він мав займатися вивченням та розробкою наукової термінології, встановленням правописних норм. Директором установи теж став А. Ю. Кримський.

Відділів було два – правничий та природничий. Невдовзі створилися й інші – технічний, сільськогосподарський, соціально-економічний, мистецький. Почали виокремлюватися секції, наприклад, у технічному – будівельна, механічна, гірнична, електротехнічна, гідротехнічна, секція мостів і шляхів, автомобілів та авіації. В кінці 1926 р. в Інституті налічувалося понад тридцять секцій [4, с. 336].

Укладання термінологічних словників стало одним з головних завдань Інституту. Грунтувалася ця робота на вивченні літературних і пись-

мових джерел, а також живої народної говірки. За три роки інтенсивної роботи були практично повністю опрацьовані наявні друковані й рукописні джерела. Словниковий фонд налічував не один десяток тисяч карток. До 1926 р. було підготовлено 37 термінологічних словників – з геології, хімії, математики, педагогіки, психології тощо. На жаль, не всі вони були надруковані.

Робота з українізації взагалі й науки зокрема проводилася державними органами в руслі національної політики, поштовхом для якої стали рішення XII з'їзду ВКП(б) з національного питання. Починаючи з 1923 р. вийшло кілька партійних та урядових документів з цієї проблематики.

У липні 1923 р. оприлюднюється декрет «Про заходи у справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ», в якому зокрема пропонується переводити на українську мову викладання інститути народної освіти (колишні університети), сільськогосподарські та соціально-економічні освітні заклади, а в першу чергу – медичні інститути та школи. Наркомосу наказувалося вжити заходів для видання українського академічного словника і створення наукової термінології.

За кілька днів з'явилася постанова ВУЦВК і Раднаркому УРСР «Про заходи забезпечення рівноправності мов і про допомогу розвитку української мови». В ній вказувалося, що перевагу в офіційних зносинах матиме українська мова, але, зважаючи на поширеність російської мови, влада повинна звертатися до населення обома мовами. Діловодство передбачалося перевести на українську мову протягом року, в зносинах загальнодержавного характеру залишалася мова російська. Осіб, які не володіли обома мовами, заборонялося приймати на роботу, а тих, хто вже працював, зобов'язували їх вивчити.

Наступна постанова ВУЦВК і Раднаркому республіки була прийнята в грудні 1924 р. Згідно з нею, повна українізація радянського апарату й усього діловодства повинна була здійснитися в стислі терміни. Запроваджувалися персональні перевірки знання мови. Протягом 1925 р. в Наркомосі розглядалися питання про необхідність прискорення переведення на українську мову науково-дослідних робіт, видань, навчання, підготовки аспірантів.

Здавалося, що спільні зусилля Академії наук й державної влади приведуть до найкращого розв'язання поставленої проблеми. Але вийшло зовсім інакше. Не було єдності в розумінні самої мети українізації. У наукових колах вона розумілася як розкріпачення духовної культури і національного самопізнання народу, його самобутності. А влада вимагала виконання параграфів, пунктів, термінів. Академія мала величезний творчий потенціал – фахівців, спроможних створити життєздатну термінологію,

граматику, словники, а також дати компетентну оцінку всій мовній роботі, яка провадилася в самій гущі народу. Влада в особі чиновників Наркомосу не відзначалася належною компетенцією, однак була наділена великими командними повноваженнями й фінансами. В бюрократичних колах українізація сприймалася як тимчасова кампанія. Вона стала зручним приводом для політизації Академії й науки в цілому. В січні 1925 р. після перевірки ВУАН Комісією Президії Наркомату робітничо-селянської інспекції було зроблено висновок, що Академія недостатньо задіяна в українізації. Посилився тиск Наркомосу щодо пришвидшення створення наукової термінології. Бюрократів не хвилювало, що мовна робота потребує перевірки часом для вироблення термінів реальних, а не штучних [9, с. 6–8].

У 1930 р. постановою Президії ВУАН замість Інституту української наукової мови було створено Інститут мовознавства. Але в ньому вже не знайшлося місця для Агатангела Юхимовича Кримського.

Список використаних джерел

1. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. – К., 2006.
2. Епістолярна спадщина Агатангела Кримського (1890–1941 рр.). Т. 1 : 1890–1917 рр. – К., 2005.
3. Там само. – Т. 2 : 1918–1941 рр.
4. Історія Академії наук України. 1918–1923. Документи та матеріали / упоряд. Шмельов В. Г. та ін. – К., 1993.
5. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75, 1930–2005 : матеріали до історії. – К., 2005.
6. Кримський А. Наша мовна скрута та спосіб зарадити лихові / Агатангел Кримський // Зоря. – 1891. – Ч. 24. – С. 472–476.
7. Кримський А. Твори в п'яти томах / Агатангел Кримський. – К., 1973. – Т. 5, кн. 1.
8. Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко. – К., 1986. – Т. 49.
9. Циганкова Е. Г. ВУАН і проблеми створення наукової термінології [Рукопис] / Е. Г. Циганова.

References

1. *Agathangel Krymsky. Narysy zhyttia i tvorhosti* [Agathangel Krymsky. Essays of life and work]. (2006). Kyiv. [In Ukrainian].
2. *Epistoliarna spadshchyna Agathanhela Krymskoho (1890–1941 rr.)* [Epistolary heritage of Agathangel Krymsky (1890–1941)]: *Vol. 1. 1890–1917.* (2005). Kyiv. [In Ukrainian].

3. *Epistoliarna spadshchyna Ahatanhela Krymskoho (1890–1941 rr.)* [Epistolary heritage of Agathangel Krymsky (1890–1941)]: *Vol. 2. 1918–1941.* (2005). Kyiv. [In Ukrainian].
4. Shmeliov, V. H. et al. (Comps.). (1993). *Istoriia Akademii nauk Ukrainy. 1918–1923. Dokumenty ta materialy* [History of the Academy of Sciences of Ukraine. 1918–1923. Documents and materials]. Kyiv. [In Ukrainian].
5. *Institut movoznavstva im. O. O. Potebni NAN Ukrainy – 75, 1930–2005: materialy do istorii.* [O. O. Potebnya Institute of Linguistics – 75, 1930–2005: materials on the history]. (2005). Kyiv. [In Ukrainian].
6. Krymsky, A. (1891). *Nasha yazykova skruta ta sposib zaradyty lykhovi* [Our language adversity and how to settle this trouble]. In *Zoria* [Star], pt. 24, pp. 472–476. [In Ukrainian].
7. Krymsky, A. (1973). *Tvory v piaty tomakh* [Works in five volumes] (Vol. 5, book 1). Kyiv. [In Ukrainian].
8. Franko, I. (1986). *Zibrannia tvoriv u piatdesiaty tomakh* [Collection of works in fifty volumes] (Vol. 49). Kyiv. [In Ukrainian].
9. Tsyhankova, E. H. *VUAN i problemy stvorennia naukovoï terminolohii* [All-Ukrainian Academy of Sciences and the problems of scientific terminology formation]. Unpublished manuscript. [In Ukrainian].

O. Vasyliuk

Agathangel Krymsky and Ukrainian orthography

The development of Ukrainian science in general and Ukrainian linguistics in particular is associated with Agathangel Krymsky (1871–1942). The article examines his heritage in the research of sources and the development of the norms of Ukrainian orthography. It is one of the areas in which the talent of Agathangel Krymsky was realized in his early age. During his studies at Moscow Lazarev Institute of Oriental Languages Agathangel Krymsky published numerous articles in Lviv journals, as it was the only opportunity for him to publish his works in Ukrainian. At that time Agathangel Krymsky started his correspondence with such renowned Ukrainians as Ivan Franko, Borys Grinchenko, Vasyl Levitsky. The issue of Ukrainian spelling rules was constantly raised in their letters. They also held the discussion in Galician journals. Agathangel Krymsky covered the issue in his article “Our language adversity and how to settle this trouble” published in a magazine “Zoria” (1891). The academician developed Ukrainian linguistics within the system of the Ukrainian Academy of Sciences as well and took part in the development of spelling rules in 1928. He was also the first director of the Institute of the Ukrainian scientific language.

Key words: A. Krymsky, Ukrainian orthography, linguistics.

О. Д. Василюк

Агатангел Крымский и украинская орфография

С именем Агатангела Ефимовича Крымского (1871–1942) связано становление украинской науки вообще и украинского языкознания в частности. В статье

исследуется его творческое наследие по изучению истоков и развития норм украинской орфографии. Это одна из тех отраслей знаний, где ещё в ранней юности проявился его талант. Во время своей учёбы в московском Лазаревском институте восточных языков он активно печатался во львовских журналах, поскольку только там мог это делать на украинском языке. В этот период Крымский начинает переписываться с выдающимися украинскими деятелями: Иваном Франко, Борисом Гринченко, Василием Левицким. Тема правил украинской орфографии поднималась ими постоянно. Заочная дискуссия велась и на страницах галицких журналов. Крымский посвятил этому вопросу свою статью «Наша языкова скрута та спосіб зарадити лихові» в журнале «Зоря» (1891). В системе Украинской академии наук академик Крымский также развивал украинское языкознание, участвовал в разработке правил правописания 1928 г. Был первым директором Института украинского научного языка.

Ключевые слова: А. Ю. Крымский, украинское правописание, языкознание.